

ÇOCUK TERAPİSİ (DERS NOTLARI)

Orta çocukluk döneminde çocuklar sosyal akademik ve bilişsel yeteneklerinde olağanüstü gelişmeler yaşar. Bu "okul çağı" periyodu altı, yedi yaşlarında başlar ve ergenliğe geçişle sona erer. Her ne kadar Freud bu dönemi gizlilik evresi olarak adlandırmış olsa da aslında kesinlikle durgunluk değildir. Kısa bir zaman zarfında harfleri öğrenen küçük çocuk yakında roman okuyacaktır. Bu döneme parmaklarıyla sayarak giren çocuklar zor matematik problemlerini kafadan çözerek çıkarlar. Bu akademik başarılar çocuk için gurur ebeveynler için temel ilgi kaynağı olur. Çocuklar ayrıca ailelerinin dışında arkadaşlar ve sosyal ilişkiler geliştiren gittikçe artan şekilde özerkleşir. Bu ilişkiler çocuğun sosyal ve moral gelişiminde önemli bir etkiye sahip olur.

Okul çağındaki çocuklarla çalışan klinisyenlere her bu yaş grubuna özgü gelişimsel sorunları anlayabilirlerse ve bu çocuklarda görülen tipik davranış dizilerinin çatımlarının ve anksiyetelerin farkına varırlarsa daha başarılı olurlar.

AKADEMİK VE BİLİŞSEL GELİŞME

Olgunlaşma, fiziksel, bilişsel ve motor yeteneklerin ardıllık tezahürüdür. Bu yetenekler çocuğun yeni akademik yetenekler elde etmesine olanak verir. Olgunlaşma yeni karakteristiklerin ortaya çıkmasını destekleyecek uygun çevrenin varlığıyla gelişiminin biyolojik olarak belirlenmiş yörünge boyunca ilerlemesini sağlar.

Bilişsel Gelişim

Her ne kadar orta çocukluk döneminde bilişsel gelişim önemli değişimleri içerirse de bizim burada odak noktamız dikkat ve hafıza üzerine olacaktır. Bu alanlar çocukların açık ve etkili şekilde düşünmelerini etkiler.

Dikkat. Yaptığı işi konsantre olma ve yeni materyale dikkatini verme okul çağı çocuklarında önemli ölçüde gelişir. Altı yaşına kadar tipik bir çocuk hareketsiz şekilde yalnızca on on beş dakika oturabilir, çocuğun konsantre olabilmesi için yetkin gözetimi gerekir. On iki yaşına kadar tipik bir çocuk 45 dakikaya kadar oturup konsantre olabilir ve başarısız şekilde çalışabilir.

Hafıza. Okul çağı çocukları hafıza kapasitelerinde önemli artış gösterirler. Bu yaş grubundaki çocuklar ayrıca hatırlamak için farklı stratejiler kullanma yeteneği kazanır. Örneğin, tekrarlama ve hafıza organizasyonu (hatırlamayı kolaylaştırması için materyalleri anlamlı gruplarla yeniden düzenlemek) gibi bellek stratejileri hafıza kapasitesini geliştirir bir başarıya dikkate değer şekilde çocukların diğer ilgisiz aktivitelerden ve deneyimlerden edindiği bilgiyi unutmadan bir başarıya aktivite üzerinde odaklanmada artan yetenekleridir.

Piaget: Somut İşlemler. İsviçreli bir psikolog olan Jean Piaget çocukların düşünme ve bilgi edinme süreçlerini anlama konusunda önemli katkılarda bulunmuştur. Bu yaş grubundaki çocukların daha küçüklerden niteliksel olarak farklı

ekilde örendiklerine farklı ekilde dikkat çekmi tir. Fark daha fazla eyley bilmelerine dikkatlerine daha uzun süre toplama bilmelerine daha hızlı bir işlem yapabilmelerine dayanan basit bir olgu değildir, aynı zamanda dünyayı daha küçük çocuklardan daha farklı ekilde anlar ve muhakeme ederler.

Piaget' in Bilişsel Gelişim Evresi: Somut İşlemler

- Çocuklar, korunum kavramında ustala ır: nesnelere biçim yada ekilde de iştirirler bile çocuklar artık de işmeden kalan ana özellikleri tanırlar.
- Çocuklar tersine çevrilebilirlik kavramını anlarlar: örneğin aritmetik problemlerinde olduğu gibi $7 \cdot 3 = 21$ ve $21/3 = 7$.
- Çocuklar ilgisiz terimleri anlar örneğin fiziksel niceliğe ilgisiz olarak büyük daha az gibi. Bu kavram sayıları anlamının temelidir.
- Çocuklar çeşitli kaynaklardan gelen dış bilgiye dikkat etme ve düşünmenin farklı noktalarını birleştirme yeteneği geli tirirler daha küçük çocuklarda karakteristik olan egosentrizm de düşünme anlamına gelen ekilde diğer insanların perspektiflerini anlama ve kabul etme yetenekleri artar.
- Çocukların kuralları ve kaideleri izleme yetenekleri giderek artar

Çocuklar moral düşünme kapasitesi geli tirirler ve kasıtlı kötülükleri kazandıranlardan ayırt edebilirler.

Akademik Hünerlerin Gelişmesi

Beş-altı yaşında okula başlayan çocuk önemli miktarda adaptasyon gerektiren bir çok yeni durumla karşılaş ır. Altı yaşındaki bir çocuk günde üç-dört saat evden ayrı kalmayı öğretmenlerinden ders almayı kendi isteklerini (ders sırasında hareket etmek yada sırası gelmeden konu mak gibi) sınırlamayı tolere edebilmeli ve bir grubun üyesi olarak yer alabilmelidir.

“ üç s” de (kendine saygı, başkalarına saygı, hareketliliğinin sorumluluğunu alma) ustalık kazanma çocukların yeterlilik hissini geli tirmesini ve modern dünyada fonksiyon göstermek için okul yazarlık yolunda ilerlemesini sağlar.

Akademik Gelişmeyi Etkileyen Faktörler

Her ne kadar çocuklar öğrenmede kültürden kültüre çok büyük farklar gösterse de orta çocukluğun gelişimsel dizisi bütün kültürlerde benzer özellikler sergiler.

Bilişsel Tarzı Etkisi. Jerome kagan öğrenme konusuna gelindiğinde çocukların çok farklı mizaç stillerine sahip olabileceğine dikkat çekmi tir. Örneğin impulsif (dürtüsel) çocuk hem düşünmeden genellikle yanlış cevap vermeye eğilimlidir. Tersine reflektif (düşünerek davranan) yavaş ve daha özenli cevap verir. Bir çocuğun bilişsel tarzını anlamak çocuğa yardım etmek için strateji tasarlanmasının önemli bir parçası olabilir örneğin dürtüsel bir çocuğa sorulara cevap vermeden önce duraksaması öğretilebilir.

Aile Etkileri. Aileleri tarafından okul performanslarıyla aktif ekilde ilgilenilen çocukların daha yüksek düzeylerde akademik başarı elde etme olasılıkları daha fazladır. Bu durum özellikle çocukları sosyal ve ekonomik dezavantajlara karşı sık

sık üstün akademik başarılar kazanan Asyalı göçmen ailelerde öne çıkmaktadır. Tersine çocuklarının okul aktivitelerine aldırı etmeyen aileler çocuğun ilgisizlik ve yetersizlik hislerini destekleyeceklerdir.

Akran Etkileri. Akran grupları da okul ça ı çocuklarında akademik performansı etkileyebilir.

Okul Atmosferi. Okul atmosferi çocuğun akademik gelişmeye ilgisini etkileyebilir.

Bilişsel Gelişimde Klinik Problemler

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu. Çocuğun okul ortamında esnasında çocuğun sınıfa hareketsiz oturmasını yazılı ve sözlü materyale dikkat etmesini isteyen bir sistem uygular. Ancak okul ça ı çocukların önemli bir kısmı erkek çocuklarda kızlardan daha yaygın şekilde odaklanmada tepkileri kontrolde ve hareketsiz oturmada zorluk çeker. Bu çocuklarda genellikle dürtüsel dengesiz davranışlar ve dikkati sürdürmede ve bir konudan diğere kaydırmada zorluklar görülür.

Dikkat eksikliği Hiperaktivite bozukluğu tanısı konulan çocuklar psikiyatrik tedavi için gönderilenlerin önemli bir kısmını oluşturur. Bir düşünce okulu bozukluğun biyolojik yada çevresel faktörlerle ilişkili olduğu ve spesifik davranışsal ve farmakolojik tedavilerin – çocuklukla (ritalin gibi) uyarıcı ilaçlarla – uygulanması gerektiğini ileri sürer. Diğerleri semptomların mizaçsal farklılıkların göstergeleri olduğunu ve uyarıcılarla tedavinin sosyal kontrol çabasından başka bir şey olmadığını savunur.

Öğrenme Güçlükleri. Normal zekaya sahip bir çok çocuk okuma ve yazma ile ilgili problem yaşar. Sık sık fakat yanlış şekilde bu çocukların zihinsel olarak gecikmiş duygusal olarak dengesiz ve motivasyon açısından yetersiz olduğu varsayılır.

Çocukların niçin öğrenme güçlüğü geliştirdikleri açıktır. Genetik faktörler, hamilelik sırasındaki ve erken çocukluk dönemindeki toksik maruz kalmalar çevresel ve sosyal stres yükleyicilerinin içinde olabilir.

AKRAN VE EBEVEYN İLİŞKİLERİ

Orta çocukluk sırasında bir çocuğun akranları ve ebeveynleri ile ilişkileri daha kompleks bir hal alır. Çocuğun düşünme modunda değişiklikler diğer insanlarla ilişkilerini etkilemeye başlar ve benzer şekilde diğer insanlarla bu ilişkiler çocuğun benlik kavramının gelişimini etkileyebilir. Kendisinin ve diğer insanların düşüncelerinin : doğru yanlış ve adalet kavramlarının daha da farkında olması ilişkilere ve durumlara yeni anlamlar kazandırır.

Çocukların Oyunu

Çocuğun çocuk orta çocukluk döneminde akranları ile daha fazla zaman geçirmeye ve karılıklı etkileşimlerin niteliği gelişen bilişsel yeteneklerini yansıtır. Okul ça ı çocukları birlikte oynamaya giderek artan bir ilgi gösterirler ve arkadaşlık paylaşım deneyimlere dayalı olarak gelişir.

Dü ünmede geli meler özellikle bir ba kasının perspektifini dikkate alma yetene inin artması okul çocuklarının kural bazı oyunları oynayabilmesini sa lar. Böylesi aktivitelerde çocuklar oyun kurallarında önceden mutabık olmalı bireysel istek ve dürtüler sosyal kurallara uyma ihtiyacını dengelemeli ve oyun sırasında uyu mazlıkları a mayı ve karara ba lamayı ö renmelidir.

Yeti kinler tarafından organize edilen rekabetçi sporlar küçükler için beysbol yada futbol ligi gibi sportmenli in ve takım çalı masının önemini (en azından prensipten) vurgular. Bu arenada ba arı yalnızca çocu un akranları tarafından kabul edilme hissini de il aynı zamanda özsaygısının da geli mesinide destekleyecektir.

Moral Geli im

Orta çocukluk sırasında çocuklar giderek daha sofistike bir do ru ve yanlı duygusu geli tirir. Kural kavramını özellikle bireylerin davranı larına ili kin olarak adalet ve do ruluk prensiplerinin temelinde müzakere edilmis anla malar olarak görmeye ba larlar. Bu ya lar ayrıca çocukların görgü ve uygun sosyal davranı lar konusunda adet ve gelenekleri ö rendikleri dönemdir.

Akran Kabulü

Çocuk için bu dönemin temel hedefi sosyal yeterlilik ve sosyal kabul hislerini geli tirmektir. Çekici, zeki, i birlikçi, canı yakın ve di erlerinin ihtiyaçlarına hassas çocukların akranları arasında sosyal kabul bulmaları daha kolaydır.

Ebeveynlere ili kiler

Ebeveynler çocu un ya amında bir çok farklı rol oynar. Çok temel açıdan yiyecek barınma ve e itim için maddi kaynak tıbbi bakım ve e lence aktiviteleri için finansal destek sa larlar. Ebeveynler do umdan itibaren dünyayı çocuklarına tercüme eder ve onların ruhsal durumlarını ve duygusal reaksiyonlarını düzenlemelerine yardım ederler. Ona sevildi i ve de erli oldu u mesajını verirler; çocu un öz saygı geli tirmesine katkıda bulunurlar. Ebeveynler çocuklarına do rudan bilgi vererek ve dolayı olarak kendi davranı larıyla ve di erleri ile ili kileriyle örnek te kil ederek ö retir ve onları sosyalle tirirler. Ebeveynler ayrıca kültürel de erleri ve dini inançları da iletir ve güçlendirirler.

Baumrind üç temel ebeveynlik biçimi tanımlamı tır: a ırı ho görülü otoriteler ve otoritatif.

Otoriteler ebeveynler söz dinlemeye otoriteye yaygıya riayet etmeye çalı maya gelene e ve düzenin korunmasına de er verir. Çocuklarının davranı ve tutumlarını kontrol etmeye ve biçimlendirmeye çalı ır ve neyin do ru neyin yanlı oldu u konusun da ebeveynlerin sözünü kabul etmesini bekler. Otoriter ebeveynler ba ımsızlı a ve bireyselli e önem vermezler . tipik ekilde çocuklarından talepkardır ve ihtiyaçlarına kar ı çok verici de ildir. Bu ailelerde yeti en erkek çocukları dü manca olmaya e ilimlidir ve dü ük özsaygıya sahiptir; kızlar biraz ba ımlı ve hırssızdır ve yüksek okul ba arısı sergileyemezler.

A ırı ho görülü ebeveynler toleranslı cinsel ve saldırgan dürtüleride dahil çocuklarının isteklerine kar ı kabul edici bir tutum sergiler.

Otoritatif ebeveynler tersine olgun davranı için açık beklentilere sahiptir. Ve çocukları için açık standartlar koyar. Kuralları ve standartları uygulamaya e ilimlidir

fakat aynı zamanda baımsızlık ve bireyselli i de cesaretlendirir. Bu ebeveynler çocukları ile açık ileti ime de er verir çocu un bakı açısını dikkate alır sözel alı veri i cesaretlendirir.

ÖZ SAYGININ GEL İ M

Okul ça ı çocukları kendilerinden bekledikleri akranları ve istekleri ile ili ki olarak kendilerini de erlendirmeye ba lar. Çocukluk sırasında yüksek öz saygı daha sonraki ya amda tatmin dü ük öz saygı ise depresyon kaygı kötü okul performansı ve problemlili sosyal ili kiler do urur.

Öz saygı okul ça ı sırasında akademik ve sosyal görevlerdeki ba arının derecesine ba lı olarak yava yava geli ir. Çocuklar kendilerini özellikle ebeveynlerinin ö retmenlerinin ve akranlarının de erlendirmelerinde yansıttıkları gibi de erlendirmeye e ilimlidir.

DE ERLENDİRME VE TEDAVİ NİN PRENSİPLERİ

Okul ça ı çocuklu unun tedavisine geli tirmeden önce tam ve titiz bir de erlendirmesini yapmak gerekir. Bu kompleks görev çocu un geçmi ve imdiki davranı ı hakkında ebeveynler di er aile üyeleri, ö retmenler okul psikolo u ve kamp liderleri gibi çe itli kaynaklardan gelen bilgileri sentezleme yetene i gerektirir. Aslında bilgi düzenli olarak çocukla etkile in içinde olan herhangi birinden elde edile bilir. Eski tıbbi ve psikiyatrik kayıtlar ve akademik yada psikolojik test ayrıntıları da de erli bilgiler sa layabilir.

De erlendirme

De erlendirme bir kaç a amada gerçekte ir. İlk adım ebeveynlerde ayrı bir toplantı olmalıdır böylece kaygıları hakkında açıkça konu abilirler. Bu bilgi tanısali de erlendirmenin temel parçasıdır. İkinci adım çocu u do rudan de erlendirmektir.

Ebeveyn Görü mesi. Ebeveyn görüşünün birçok ilevi vardır. Ebeveyn görüşünün ilk hedeflerinden biri ailenin rahatlamasına yardım etmek ve de erlendirme için ebeveynlerin deste ini sa lamaktır.

Ebeveyn görüşü mesi ayrıca ailenin tedavi konusundaki ihtiyacını ve motivasyonunu da de erlendirme fırsatı sa lar.

Ebeveyn görüşü mesi çocu un probleminin aile üzerindeki etkisi hakkında bilgi verir. Özellikle taciz yada evlilik dı a ili kilerden üphelenmek için bir neden varsa bireysel olarak bir ebeveynle yada ailenin daha küçük alt gruplarıyla görüşme kararı alınabilir.

Çocuk Görü mesi. Tanısali görüşme çocuk ile etkili terapötik ittifak kurulmasına imkan verir. Çocu a problemlerinin önemli oldu unu ve ciddiye alındı ını iletmek önemlidir. En önemlisi esnek bir yaklaşı m ve genellikle yeni bir eklede tehdit edici olan bir ortamda çocu u rahatlatmanın yollarını olu turmaktır.

Tedavide Ailenin Önemi

Okul ça ı çocuklarının tedavisinde aileye kar ı tutum önemlidir. Aile çatı maları genellikle çocuklarda psikiyatrik patoloji ile ili kilendirilir ve ters yönde çocu un semptomları da ebeveynler ve di er karde ler üzerinde strese neden olabilir. Bu yüzden aile üyeleri arasındaki koalisyonları, otorite çizgilerini ve çocuklarla

ebeveynler arasında uygun sınırların varlığını ya da yokluğunu de erlendirmek önemlidir.

Aile Sistemleri. “ aile sistemleri”nin prensipleri aile terapisinin bütün modellerinin temelini oluşturur.

Okul Ça ı Çocu unun De erlendirilmesi

Tanımlayıcı veriler

Mevcut problemin öyküsü (ebeveynler ve çocuk tarafından tanımlandığı gibi)

Psikiyatrik öykü

Geli imsel öykü

- **Hamilelik:** annenin besinsel durumu uyuturucu ve alkole maruz kalması
- Doğum öyküsü
- Geli imsel dönüm noktaları
- Ba lanma öyküsü: özel ayrılma deneyimleri
- İhmal, fiziksel ve cinsel taciz
- Akran ve kardeş ilişkileri
- Okul geçmi i; akademik problemler

Madde kullanımı öyküsü

Tıbbi öykü

Mevcut ilaçlar

Aile öyküsü

- Psikiyatrik problemler ve tedavi
- Aile üyelerinde madde kullanımı öyküsü
- Aile üyelerinde önemli tıbbi problemler

Ruhsal durum incelemesi

- **Genel gözlemler:** kişisel bakım, tikler ya da motor hareketler, beslenme, taciz işaretleri sosyallik
- **Kinetik:** psikomotor gecikme ya da heyecan (ajitasyon)
- **Dil :** olgunluk ve kelime hazinesi, anlaşılabilirlik, konuşma hızı
- **Etki:** ruhsal durum alanı ve niteli i: depresyon, mani ya da anksiyete semptomları; nörovejetatif semptomlar
- **Dü ünme prosesi:** çarımların kopması, mantıksallık, biçimsel düşünce bozukluğu
- **Dü ünme içeri i:** kuruntular, referans fikirleri, paranoya, takıntılar, zorlanımlar
- **Algılar:** yanılsamalar, sanrılar
- **Bili :** yönelim, dikkat süresi, bili sel yetenek, hafıza, iç görü
- **Sembolik ve hayali oyun:** rüyalar, fanteziler

Oyun Terapisi

Oyunun kullanımı okul ça ı çocuklarının tedavisi ile yetkinlerle çalışmaları arasındaki temel farklılıklardan biridir. Çocuklar genellikle uzun sürelerle oturmaya ve yetkinlerin beklediği gibi problemleri üzerine konuşmaya muktedir değildir. Yapabildikleri, oyun aracılığıyla spontane şekilde angaje olmaktır. Çocuk psikanalizi kurucularından Melanie Klein, çocuklarla terapötik teknik olarak oyun kullanımını geliştiren ilk klinisyenlerden biridir. Klein oyunu gözlemleyerek çocuğun bilinçsiz fantezilerinin ve çatışmalarının bir resmini elde etmenin mümkün olduğunu

inanmı tır. A a ıdaki vaka oyun terapisinin çocu un gr me sırasında ifade etmeyece ini yada edemeyece ini sorunları nasıl ortaya koyabilece ini rnelemektedir.

Ebeveynde Atta Yatan Problemlerin Bir Yansıması Olarak ocu un Semptomları

Do al olarak genellikle ebeveynler çocuklarını tedaviye getirir fakat Peter'in rne inde oldu u birçok vakada çocu un sorunları ebeveynle ba lı bir problemin ifadesi olarak ortaya çıkabilir.

Kar ı Aktarım

Kar ı aktarım terimi klinisyenin hasta hakkındaki hislerini tanımlar. Hastaya yönelik güçlü duygusal reaksiyona yol açan terapistin zlmemi sorunları hasta ile etkin ve objektif ekilde çalı ma yetene ine ket vurulabilir.

Sa lık Bakımı Yönetimi

Bugünün sa lık bakımı sisteminde çocuklar ve aileler için tedavi sa lamak bakım yönetiminin zorladı ı sınırlar içinde çalı ma yetene i gerektirmektedir. Birey ve aile psikoterapisi için sigortadan yararlanma genellikle her yıl kısıtlı sayıda oturumla sınırlandırılmı tır ve ömür boyu maksimum yardımdan yalnızca hastanede yatan hasta yararlanabilir.